

Prins Gautama gaat nu op zoek naar de verlichting. Hij neemt eerst afscheid van zijn vader en verlaat dan 's nachts het paleis.

Alsof hij wakker werd uit een droom, zo voelde de bodhisattva zich na deze vier ontmoetingen. Hij was tot inkeer gekomen en schiep voortaan geen enkel genoegen meer in het leven in het rijke paleis. De zoete geur die er hing was hem te zwoel, het spel van de vrouwen kon hem niet meer vermaken, hun zingen vond hij vervelend, hun dansen onverdraaglijk.

Gautama ziet de vrouwen in hun slaap en stelt vast dat uiterlijke schoonheid vergankelijk is.

Toen hij op een keer 's nachts wakker werd en de vrouwen zag in hun slaap, werd hij door diep medelijden aangegrepen want de hele schare bood een erbarmelijke aanblik. Sommigen hadden piekharen, anderen hadden vertrokken lippen, weer anderen knarsten met hun tanden, sommigen kwijlden, anderen snurkten, weer anderen gingen wild te keer in hun slaap, krabden zich of rochelden, en rolden met hun ogen. Zij waren allemaal min of meer vervormd. En terwijl de bodhisattva hen met een doordringende blik waarnam, sprak hij:

'Zij lijken op bontbeschilderde kruiken, die gevuld zijn met bederf. Wie hen niet doorziet en in lust en hartstocht voor ze ontbrandt, is een dwaas, want zij storten hem in het verderf; waarlijk, hij zinkt als een olifant weg in het moeras. Wie met hen leeft, lijkt op een everzwijn dat in drassige grond woelt; als een schipbreukeling in de storm gaat hij ten onder. Wie zich aan hun vangarmen niet onttrekt, is een zwakkeling en een dwaas.' Tot in het diepst van zijn hart bewogen en met vastbesloten wil verhief zich de bodhisattva. Hij wist, dat het uur van zijn afscheid gekomen was.

Gautama neemt afscheid van koning Shoeddhodana

Maar hij achtte het verkeerd om te vertrekken zonder eerst voor het oog van zijn vader te verschijnen, en nog vóórdat de dag begon te grauwen betrad hij diens slaapvertrek. De oude koning, uit onrustige dromen opgeschrikt, keek zijn zoon verwonderd aan, want het gelaat van de bodhisattva werd door zijn besluit als door een goddelijke glans verlicht.

Maar toen de koning zijn besluit vernam, brak hij in tranen uit en trachtte hem met smekende woorden ervan te weerhouden. Hij zou al zijn wensen vervullen, als hij maar niet vertrok.

De bodhisattva antwoordde:

'Drie wensen zal ik u noemen. Als gij deze kunt vervullen, dan blijf ik hier om de waardigheid en de plichten van het koningschap op mij te nemen.

De eerste is eeuwig jong zijn, zonder ooit gekweld te worden door de gebreken van de ouderdom.

De tweede is altijd door gezond zijn, zonder dat ziekte mij besluipt.

De derde is het eeuwige leven, zonder ooit ten prooi te vallen aan de dood.'

Toen moest de oude Sjoeddhodana toegeven, dat het niet in zijn vermogen lag om dergelijke wensen in vervulling te doen gaan.

Maar de bodhisattva zei:

'Dan wilt gij toch ten minste wel dit verzoek van mij inwilligen: Laat mij handelen zoals ik moet handelen opdat ik ooit, als mijn huidige aardse leven ten einde is, niet weer geboren hoeft te worden maar als boeddha en voltooiër van het pad tot heil van de wereld kan werken.'

Dit verzoek kon de koning hem niet weigeren. Maar zijn hart was hem zwaar in zijn borst. En toen de dag van het afscheid was aangebroken, kwam hij tot andere gedachten. Hij gaf opdracht de

poorten van de stad te grendelen en de bewaking van het paleis te verdubbelen. Zo hoopte hij de vlucht van de prins toch nog te kunnen verhinderen.

Prins Gautama verlaat het paleis

Maar de goden stonden de bodhisattva bij in zijn besluit. Zij waren het van het begin af aan geweest die het zo hadden geregeld; dat de wagenmenner de wegen had gekozen waarlangs de prins de vier ontmoetingen kon hebben. En nu, toen het weer nacht werd, dompelden zij de hele stad in een bodemloze slaap. Toen alle geluiden waren opgehouden, daalde Indra, de vorst van de goden, zelf in de stilte omlaag en opende voor de bodhisattva de poort, terwijl andere godheden verse bloemen voor zijn voeten strooiden en hemelse muziek deden klinken.

Bij het horen van deze klanken stond de bodhisattva op, riep zijn wagenmenner en vroeg hem, onmiddellijk zijn prachtige paard Kanthaka te zadelen. De trouwe wagenmenner nu was erg ontsteld, want hij kende de maatregelen die de koning had laten nemen en hij hoopte, zoals het hele volk, dat de vlucht kon worden verijdeld.

Hij trachtte de prins te overreden om niet te vertrekken:

'Het past bij de jeugd', zo zei hij, 'om van het leven te genieten, belangrijke daden te verrichten en zich roem te verwerven.'

Maar de bodhisattva wees deze voorstelling van zaken onmiddellijk streng af.

'Genoeg, mijn getrouwe', zo sprak hij, 'vergankelijk zijn genietingen en nietig is roem. In vroegere aardelevens heb ik voldoende de waan van roem en de duizenden luchtballen van zingenot leren kennen. Zij wekken honger op en dorst, maar bevrediging brengen zij niet. Zij zijn even gevaarlijk als het vergif van een slang. Daarom, draal niet, maar haal mijn paard!'

Toen moest de wagenmenner wel gehoorzamen en hij bracht het paard. De bodhisattva besteeg het, de aarde dreunde en terwijl goddelijke machten uit alle hemelstreken een loflied aanhieven, verliet de koningszoon slot en stad en alles wat hem tot dan toe door wereldse glans had gevangengehouden.

Jubel klonk op in de goddelijke werelden, jammertonen vullden de zaal van het paleis dat hij had verlaten.

De smart van Gopa en de troostende woorden van de wagenmenner

De diepste smart leed Gopa, toen bekend werd dat de prins was gevloeden: bewusteloos viel zij ter aarde. Intussen was het edele paard met een leeg zadel teruggekeerd. Toen Gopa bijkwam, barstte zij in luid gewezen uit, omklemde de hals van het paard en riep: 'Wee, Kanthaka, waarheen heb je mijn echtgenoot ontvoerd!' - Het goede paard echter, zo wordt verteld, nam van toen af aan geen voedsel meer tot zich en stierf binnen korte tijd.

Troostend trad de wagenmenner op Gopa toe en zei:

'Prinses, hoor naar wat ik u te zeggen heb! Geheimzinnig was de nacht. Allen waren wij in diepe slaap gedompeld. Toen kwam de verhevene naar mij toe en gebood mij Kanthaka te zadelen. Ik keek naar u en wilde u wekken. Maar een godheid nam de klank van mijn stem weg, zodat u niet wakker kon worden. Zo heeft alles voorzeker wel volgens een hoger plan plaats gevonden. Laat het daarom zo zijn en huil niet meer. Want weldra zult gij de held zien optreden als onsterfelijke voltooiër van het pad. Iemand die tot de volledige verlichting komt, moet men niet bejammeren, Gopa. Ook gij moet over deze bron van duizend goede daden blij zijn!'

Met deze en nog meer van zulke woorden slaagde de trouwe wagenmenner erin, het leed van de prinses te verzachten. Ook de oude koning kwam tot het inzicht dat een bodhisattva niet op de wereld komt om macht en koninklijke heerschappij te verwerven, maar voor het welzijn van de hele mensheid.

Gautama komt bij de eerste leraar: Aradha. Hij leert zijn ziel te verheffen tot in de toestand van het niet.

Steeds was het pad van de bodhisattva moeilijk begaanbaar en omgeven door diepe geheimen. In werkelijkheid was het een innerlijke weg, want de berg der verlichting strekt zich uit in werelden die oprijzen boven dat wat wij met onze gewone zintuigen kunnen waarnemen.

Vooreerst stond de prins alleen in de vreemde. Hij legde zijn koninklijke kleren af, slechts een eenvoudige pij van plantenvezels had hij nog aan. Deze had hij door ruiling van een jager gekregen, hij droeg hem in weer en wind. Zijn enige bezit was de reinheid van zijn ziel. De vruchten van het woud dienden hem tot voedsel.

Zo zwerfend vond hij de weg naar een kluizenaarskolonie waar een wijze leraar, die Aradha heette, een groep van leerlingen om zich heen had verzameld. Aradha zag uit de verte de bodhisattva aankomen en zei tegen zijn leerlingen: 'Ziet, welk een verschijning ons daar nadert!' Met een eerbiedige groet trad de bodhisattva op hen toe en vroeg of hij kon worden opgenomen in de kring van leerlingen rond Aradha. Deze antwoordde: 'Wees welkom in onze kolonie. Leer hier de ziel te verheffen tot in de toestand van het niet.'

Deze toestand, waarvoor de naar waarheid strevende alle beelden uit de zintuiglijk waarneembare wereld uit zijn ziel moet verwijderen, was voor de bodhisattva niet moeilijk te bereiken. Toen hij vervolgens aan Aradha vroeg: 'Hoe nu verder?', kon deze hem daar niet op antwoorden. De bodhisattva wist, dat het zich verheffen tot in de toestand van het niet geenszins een einddoel kon zijn. Daarom nam hij afscheid van Aradha om elders het aanvullende te zoeken.

Gautama komt bij de tweede leraar: Roedraka. Hij leert te komen tot een toestand boven het bewuste en onbewuste uit.

Hij kwam nu bij een meester, die heette Roedraka. Ook Roedraka gaf onderricht aan een groot aantal leerlingen. Hij leerde hun zich te verheffen tot in de toestand van het 'boven het bewuste en onbewuste uit'.

Dank zij zijn deugdelijke voorbereiding in vorige aardelevens verhief de bodhisattva zich na enige korte aanwijzingen al in deze toestand. Daarna vroeg hij de leraar, wat er verder te doen was. Roedraka bood hem toen aan dat hij de helft van zijn leerlingen kon overnemen om ze verder te onderwijzen, maar daar had de bodhisattva niet naar gevraagd. En zo nam hij ook van deze leraar in vrede afscheid.

Oefening in ascese. Hij sluit zich af van alle waarneming. Hij sluit adem, mond neus, ogen en oren af.

Nu dacht de verhevene: 'Alleen wie zijn lichaam volkomen en tot en met de laatste ademtocht beheerst, kan ziekte, ouderdom en dood overwinnen. Want gezond, jong en onsterfelijk is de geest. Waar hij het lichaam overwint, daar overwint hij tevens reden en oorzaak van ziekte, ouderdom en dood omdat deze uitsluitend in het lichaam huishouden. Daarom wil ik bij iedere ademhaling mijn lichaam tot in de laatste neiging en gemoedsaandoening beheersen.' En gedurende lange tijd legde hij zichzelf een strenge ascese op, die hij iedere dag in kracht deed toenemen. Op een hoop puntige stenen ging hij met gekruiste benen zitten en zoals een sterke worstelaar een zwakkere om zijn nek pakt en op de grond dwingt, zo kwelde en onderdrukte hij zijn lichaam totdat de stromen zweet hem van het voorhoofd gutsten; in de koude winternachten bevroren ze tot rijp.

Daarna sloot hij zijn mond en neus af, zodat zijn adem volledig tot stilstand kwam. Heftig ruisende geluiden zwollen daardoor aan tot een lawaai alsof een smid bezig was een grote blaasbalg te hanteren.

En toen hij ook zijn oren afsloot, beukte de wind tegen zijn schedeldak alsof iemand met een afgeknotte lans er tegenaan stompte. Zo verkeerde de bodhisattva op de grens van dood en leven.

Op de grens van leven en dood. Ontmoeting met de ziel van Maya, zijn moeder.

Het bericht hiervan drong door tot hoog in de hemel, waar de ziel van koningin Maya verbleef. Onmiddellijk daalde zij vergezeld van onzichtbare muzikanten naar de aarde omlaag om haar geliefde zoon lafenis te brengen. Maar toen zij hem aantrof met uitgeteerde leden, zonder adem en met afgesloten zintuigen, weeklaagde zij luid:

'Je had de kracht van een leeuw toen je werd geboren, je deed zonder hulp zeven schreden in de vier windrichtingen en sprak: Laat dit mijn laatste geboorte zijn! Maar leeg zijn nu deze woorden geworden en leeg ook de voorspelling van de ziener. Want je bent noch het geluk deelachtig geworden om een wereldheerser te zijn, noch heb je de verlichting van een boeddha verworven.'

Door dit geweeklaag kwam de bodhisattva uit zijn doodsverstijving weer tot leven en sprak: 'Wie zijt gij, die daar zo klaagt?'

Maya antwoordde:

'Voorwaar, in de gedaante van een witte olifant zag ik je in mijn lichaam afdalen, als een bliksemschicht was je in mijn schoot - ik ben je moeder.'

Toen zei de bodhisattva tot haar:

'Heb geen zorgen over uw zoon. Niet vergeefs heb ik mij uit deze wereld bevrijd. De woorden van de ziener zullen in vervulling gaan. Eerder zal de berg Meroe, die met edelstenen gekroond is, in zee storten dan dat ik het begonnen pad niet voltooi. Heb geduld, dan zult gij aanschouwen hoe de boeddha tot verlichting komt.'

Door dit antwoord werd koningin Maya gerustgesteld. Zij strooide hemelse bloemen over het hoofd van de bodhisattva uit en terwijl goddelijke muziek weerklonk keerde zij naar haar bovenaardse woonstee terug.

Gautama stopt met eten.

De bodhisattva nu overwoog, dat hij ondanks zijn strenge vasten toch zijn doel niet had bereikt. Om zijn lichamelijke behoeften eens en voor al te bedwingen besloot hij iedere dag alleen

één kolanoot te eten,

vervolgens alleen maar een rijstkorrel,

daarna alleen nog maar een klein sesamzaadje,

en uiteindelijk helemaal niets.

Daardoor werd zijn lichaam zo mager dat zijn ribben op kreeftenpoten gingen lijken. Zijn uitgeteerde gezicht zag eruit als een uitgedroogde zwarte augurk. Zijn vroegere gezonde schoonheid was helemaal verdwenen. Zijn holle ogen waren nauwelijks meer te zien doordat zijn gezicht zo was ingevallen, zijn ruggengraat leek op een wagenspoor dat over hobbelige keien loopt. Toch bleef hij ferm in zijn aangenomen houding zitten met zijn benen onder zich gekruist, trotserend de hitte van de zomer, de kou van de winter, de hagel, de regen, de wind. De jongens uit het dorp gooiden hem in het voorbijgaan met modder, haalden om hem heen kattedwaad uit en dreven de spot met hem.

Zes jaren gingen zo voorbij. Hoewel alle lichamelijke begeerten en wensen nu waren overwonnen, kwam de bodhisattva tot de ontdekking dat het doel dat hij voor ogen had nog steeds niet was bereikt: 'De boze geest Mara heb ik nog niet ontmoet.'

Ontmoeting met de boze geest Mara.

Mara, de beruchte vijand van de goden, had in al de jaren dat de bodhisattva ascese beoefende in het verborgene op hem geloerd, maar geen gelegenheid gevonden om hem te benaderen. Opeens scheen deze gelegenheid nu gekomen. Hij sloop naar hem toe en sprak met vleierende stem:

'Edele, trotse prins, waarom beult gij uw arme lichaam, dat toch door goden geschapen is, zo af? Uw lichaam is er toch voor gemaakt om een levend wezen te herbergen. Slechts levende wezens

kunnen verdienstelijke daden verrichten. Laat daarom af van deze versterving. Versterk uw lichaam met eten en drinken! En sta dan op om daden te verrichten die u niet zullen berouwen!

Op deze listige woorden gaf de bodhisattva ten antwoord:

'Wat heeft je naar mij toegedreven, lichtvaardige oogverblinder? Spreek de mensen die ze nog niet hebben verricht maar van verdienstelijke daden. Voor mij zijn al de daden die ons niet van ziekte, ouderdom en dood bevrijden, waardeloos. Maar, o verleider, zulke daden ken jij nu juist niet. Ik weet wel wat je wilt, ik ken je scharen precies.

**De eerste schare komt met VERLANGEN,
de tweede brengt BEGEERTE mee,
de derde draagt HONGER EN DORST aan,
de vierde brengt een brandend VERLANGEN IN ONZE HARTSTREEK teweeg.
Dan volgen als vijfde: ONVERSCHILLIGHEID en geestelijke traagheid.
Daar achteraan komt de zesde schare met ANGST.
TWIJFEL wordt door de zevende schare ontstoken,
de achtste schare blaast TOORN aan.**

Zij voeren alle acht leugen en huichelarij in hun schild, vuren hun paarden aan met eerzucht en hanteren het zwaard van de hebzucht. Dat zijn jouw scharen, o boze geest Mara. Maar mijn zwaard is geslepen door inzicht, mijn paard draagt de naam deemoed, en mijn schild bestaat uit waarheid. Aldus gewapend wil ik jouw legerscharen op de vlucht jagen.'

Toen Mara dit antwoord vernam, werd het in zijn binnenste helemaal donker en hij maakte zich uit de voeten. Maar met zijn einddoel ferm voor ogen zag de verhevene in dat de strijd om het vasten nu doorstaan was en hij besloot daarom, weer voedsel tot zich te nemen.

De bodhisattva neemt weer voedsel tot zich.

De goddelijke voorzienigheid wilde, dat tien bekoorlijke jonge vrouwen dit ogenblik hadden afgewacht. Zij leken meer op engelen dan op mensen en stonden klaar om de verhevene zijn eerste eten en zijn eerste drinken te reiken. Want beide moesten met veel zorg worden klaargemaakt. Elk van deze jonge vrouwen bracht hem nu een schaal, waarvan hij de inhoud tot zich nam. En toen hij de inhoud van de laatste schotel had genuttigd, straalde het lichaam van de bodhisattva de hoogste glans van zijn oorspronkelijke kracht en schoonheid uit. Ja, nog meer: De lotusbloemen van zijn ziel openden zich als geestelijke ogen en stonden hem toe om met gesloten zintuigen in de geestelijke werelden te schouwen. Toen hij daarna zijn lichamelijke ogen weer opende, keek hij om zich heen en deed over al zijn medeschepselen een wonderlijk werkzame liefde uitstromen.

Deze wonderen waren de vrucht van zijn voortdurende meditatie en van de volharding waarmee hij naar zelfoverwinning had gestreefd. Zo was voor de bodhisattva de boom der kennis veranderd in een boom van zegen en verlichting.

De strijd van de bodhisattva met Mara's leger

Toen hij daar zo zat, bedacht hij:

'In de zintuiglijke wereld is Mara heer en meester. Het zou een onvolmaakte verlichting worden, wanneer ik buiten zijn weten als boeddha zou ontwaken. Mara, de boze geest, wil ik nu te voorschijn lokken!'

En van een punt tussen zijn wenkbrauwen zond hij een lichtstraal uit, die over de hele wereld heen tot in Mara's woonstee reikte. Geprikkeld dook deze diep in elkaar, want er klonk een stem in zijn oren die hem met angst en beven vervulde. Hij riep zijn legers op en zei: 'Ontwaakt, gij

legerscharen, wij willen tegen de asceet strijden! Hij zit eenzaam aan de voet van een reusachtige boom. Komt, volgt uw vorst!

En waarlijk, groot en angstaanjagend om te zien was zijn leger.

Het vertoonde miljoenen afgrijselijk vertrokken gezichten.

Hun lichamen, handen en voeten waren door slangen omwonden.

Hun wapens waren: zwaard, bijl, spies, speer, knots, stok, stamper, boog, slinger, pijl en bliksemschicht.

Sommigen spuwden slangengif, anderen spoten bloed, weer anderen spuwden vuur.

Koppen, ogen, handen en voeten zaten op de verkeerde plaatsen.

Sommigen kwamen aangereden op bergen en droegen vuurspuwende kraters met zich mee, anderen rukten bomen uit de grond en wilden de bodhisattva ermee rammen.

Sommigen hadden oren als van een bok, anderen hadden olifantsoren, hangoren, puntige oren.

Sommigen hadden helemaal geen oren.

Zij schreeuwden, gierden, lieten hun tanden zien, bliezen, vloekten, snoven en briesten: 'Sla, steek, bijt, krab, snij, grijp, ransel, splijt, vernietig!'

Maar toen het geweldige leger de in zichzelf verzonken rustig-verhevene had omsingeld, aarzelden velen en hielden op met schreeuwen.

En het scheen ze toe alsof hun wapens opeens stomp waren geworden. Ook ontstond er een gevecht tussen de rechter- en linkervleugel van de slagorde, zodat de hele opstelling in de war raakte. Een deel van het leger werd bij het aanschouwen van de bodhisattva zo versuft, dat het uitviel. Want de verhevene kwam zijn vijanden zo groot voor, dat het scheen alsof hij boven alle bergen en wolken uitreikte tot in de hemel.

Tandenknarsend van woede dwong Mara het ijselijke restant van zijn leger om tot de aanval over te gaan.

De dag werd nu inderdaad aardedonker, want de afgeschoten projectielen verduisterden de zon. Maar dit bleef slechts voor een ogenblik zo, want vanuit het hart van de heilige verbreidde zich zo'n stroom van mildheid en liefde, dat alle projectielen, ja zelfs de bergen die naar hem toe werden geworpen, werden veranderd in bloesems en bloemenkransen. Ten slotte scheen het alsof de hele aarde was bedekt door de bloemen die waren neergevallen en hijzelf zat onder een 'prachtig baldakijn dat hem tegen verdere aanvallen beschermde.

Zijn machteloosheid inziend trok Mara, de boze geest, zich terug om met andere middelen de verhevene te overwinnen. Toen kwam hij op de gedachte om zijn dochters er bij te roepen, opdat zij door hun verleidingskunsten de verhevene ten val zouden brengen.

Dansend, spelend, lachend en zingend naderden zij de bodhisattva, die in zonnige rust zat te mediteren.

'Kijk eens', riepen zij hem toe, 'het is voorjaar, de mooiste tijd van het jaar. Alle bijen zoemen om de bomen heen, alle bloesems geuren. Wij willen ook van de zoetheid van het leven genieten, wij willen vreugde scheppen in elkaar! Jouw lichaam is nog jong en goedgebouwd en wij zijn allemaal bekoorlijk. Keer je nu eindelijk eens af van het licht der verlichting, dat zo moeilijk gewaar te worden is. Alleen voor jou zijn wij hier naar toe gekomen, om jouw wensen te vervullen zijn wij er!'

Daarna vingden zij met hun verleidingskunsten aan.

Zij wendden en keerden zich, bogen en lieten zich van al hun kanten bewonderen.

Sommigen knipoogden, anderen glimlachten met halfgesloten ogen naar hem,

weer anderen verborgen hun gezicht half en lonkten hem heimelijk toe,

sommigen maakten hun haren los,

anderen rekten zich behaagziek uit,

weer anderen ademden hoorbaar,

ook waren er die hem diep in de ogen zagen met een houding alsof zij zijn gedachten wilden doorgronden.

Zij ontplooiden duizend-en-een verleidingskunsten om de gelijkmoedige houding van de bodhisattva te verstoren;

steeds opdringeriger werden zij.

Maar het gezicht van de bodhisattva bleef koel en onaangedaan als de paarlemoeren maan. Hij voelde alleen maar medelijden met de dwaze dochters van Mara. Met zachte stem zei hij tegen hen:

'De lusten die door jullie worden verheerlijkt zijn in werkelijkheid schalen vol ongeluk en lijden. Wie zijn dorst denkt te lessen met de bekoorlijkheden ervan, die raakt immer onverzadigder; zijn dorst wordt brandend alsof hij zout water heeft gedronken. Hij gaat ten onder aan ellendige kwellingen. Als luchtbellens zijn jullie lichamen, als een vervliegende droom is jullie schoonheid. Daarmee kunnen jullie een verlichte niet in de verleiding brengen, want hij is alleen maar gericht op het heil en de eeuwige voorspoed van alle schepselen.'

Toen Mara dit alles vernam, werd hij door een mateloze woede aangegrepen. Hij spoorde zijn dochters aan om hun afgrijselijke kunsten tot razende dolheid te verheven. Toen richtte de bodhisattva alleen maar heel even zijn blik op ze. Dat was voldoende om hun ijdele schoonheid te doen vervluchtigen als waterdruppels in het gras waar de zon op schijnt. Als zwoele lichten die door de wind worden verjaagd, trokken de dochters van Mara zich terug om bij hun vader hun beklag te doen:

'De verleidingskunsten, die wij voor hem ten toon spreidden, hadden iedere andere ziel in vuur en vlam gezet', jammerden zij, 'maar bij hem was alles vergeefs. Onvermurwbaar als de rotsige koning der bergen zit hij daar.'

Zo overwon de bodhisattva zijn tegenstander Mara met diens gehele legerschaar en zijn goddeloze dochters.

De bodhisattva ziet oorzaak van geboorte en sterven en bereikt de hoogste verlichting..

Nadat hij Mara aldus had overwonnen, steeg de bodhisattva op tot dat gebied van het bovenaardse licht waar de geest volkomen verheven is boven gedachte en dunk, wens en waan, lust en leed. De kracht om waakzaam te blijven in deze goddelijke hoogten, waar men verstoken is van alle ondersteuning, had hij verkregen door zijn volharden in geestelijke oefening.

Nu richtte hij zijn innerlijk oog op die wezens die zich in de kringloop van de geboorten bevonden. Hij zag, hoe zij na de dood door hun slechte daden in sombere, moerassige afgronden wegzonken of door hun goede daden, woorden en gedachten naar lichte gebieden van de hemel opstegen om daar hun verdere lot voor te bereiden. Ook schouwde hij terug in zijn vroegere levens. Hij herkende de wegen die hij zelf in vorige levens was gegaan en ook de wegen die andere zielen, de goede en de slechte, waren gegaan.

Ten slotte richtte hij zijn schouwende blik op het ontstaan van het lijden en het grote keerpunt in het lijden. In leed verzonken zag hij de wereld, waarin de zielen aan geboorte, dood en wedergeboorte zijn geketend.

En hij herkende: de oorzaak van ouderdom en dood is de geboorte.

De oorzaak van de geboorte zijn de begeerten, die in het aardse zijn willen worden bevredigd. Begeerte ontstaat door lust, deze op zijn beurt door zintuiglijke gewaarwording, en zo verder, door een lange aaneenschakeling heen.

Waar de wereld geen bekoring uitoefent op de zintuigen, daar ontstaat geen gewaarwording; en waar geen gewaarwording is, daar kan geen lust ontstaan; waar de lust ontbreekt, kan geen begeerte meer opkomen en daarmee ook geen verlangen naar een nieuwe geboorte. Alleen wie zich door zijn

zintuigen niet meer laat verblinden, mag hopen dat hij het rad van geboorte en dood kan tegenhouden.

Nadat de heilige dit alles drie dagen en drie nachten lang had overwogen, brak de ochtend van de derde dag aan. De opgaande zon kleurde de hemel rood en tegelijk viel hem de volmaakte, hoogste verlichting ten deel, die tevens ook de hoogste volmaakte zaligheid was. Het pad was voltooid, de top van de berg beklommen en de drievoudige wijsheid van een boeddha was daarmee verworven. Uit alle werelden klonk de lof van de goden: 'Laat ons bloemen strooien, de verhevene is tot boeddha ontwaakt! Opgestaan is de wetende onder de wezens! Opgegaan is de lotusbloem in de zee van het inzicht! Uit medelijden met alle lijdenden voltooide hij het pad, geweldloos heeft hij alle vijanden van de goden overwonnen!'

De volmaakt verlichte stond op en begaf zich op weg naar de ontelbaar vele mensen die hem nodig hadden.

HET ACHTVOUDIGE PAD

HET JUISTE GELOOF
DE JUISTE DOELSTELLING
HET JUISTE WOORD
DE JUISTE DAAD
HET JUISTE LEVENSONDERHOUD
HET JUISTE STREVEN
DE JUISTE MEDITATIE
DE JUISTE CONCENTRATIE

of

OVERWINNEN VAN DE VERLANGENS
OVERWINNEN VAN DE BEGEERTE
OVERWINNEN VAN HONGER EN DORST
OVERWINNEN VAN DE HARTSTOCHT
OVERWINNEN VAN DE ONVERSCHILLIGHEID
OVERWINNEN VAN DE ANGST
OVERWINNEN VAN DE TWIJFEL
OVERWINNEN VAN DE TOORN

of

JUIST INZICHT
JUIST BESLUIT
JUISTE WOORD
JUISTE DAAD
JUIST LEVEN
JUIST STREVEN
JUIST DENKEN
JUISTE MEDITATIE